

УСЕўЛАДНЫ, БОГ ДЭТАЛЕЙ

ВАЛЕРЬЙ ЖУК

Вядома, што архітэктура ўяўляе сабою базавае мастацтва, якое вядзе за собою стылістычныя пераўтварэнні ва ўсіх сферах мастацка-матэрыяльнай культуры. Следдам за архітэктурай змяняюцца мастацкія прынцыпы інтэр'ера, мэблі, усяго ансамбля жыллёвага і грамадскага асяроддзя. У новай архітэктуры шукале сваё месца і дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва. Творы дэкаратыўнага мастацтва — свайго кшталту «малая архітэктура», паколькі менавіта яны складаюць істотную частку прадметна-прасторавага бытвання чалавека. Дэталі — своеасаблівае акно, якое дае нам магчымасць зазірнуць у свет вобразных абагульненняў. Дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва, калі згадаць прыгожы і пэўны выраз Б.Пастэрнака, — той «усеўладны бог дэталей», які пераўтварае архітэктурнае асяроддзе, надае яму цеплыню і адухоўленасць. Наколькі гэта ўдалося мастакам у такім важным для рэспублікі архітэктурным аб'екце, як Нацыянальная бібліятэка, мы і паспрабуем параважаць.

В.Грыгарышына.
Рух. Шамот,
глазура, эмалі.
2006.

В.Крывашзева. Па старонках Чырвонай кнігі. Класічнае шпалернае ткацтва. 2006.

У Нацыянальнай бібліятэцы прадстаўлены некаторыя віды дэкаратыўнай творчасці — такія, як кераміка, габелен, вітраж. Праблема функцыянавання твораў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва ў грамадскім інтэр'еры дастаткова складаная. Вельмі важна твораў керамікі, ткацтва знайсці ў гэтай своеасаблівай сістэме сваё адпаведнае месца, каб задаволіць патрэбу чалавека ў сузіральнасці і цішыні, у інтымным сумоўі з мастацтвам. Творы мастацтва ў інтэр'еры становяцца той знакавай дэталлю, той рукатворнай рэччу, што адухаўляе стандартную абстаноўку грамадскіх будынкаў.

У вырашэнні мастацкага аздаблення інтэр'ераў Нацыянальнай бібліятэкі твораў дэкаратыўнага мастацтва праяўляецца пэўная выпадковасць. Існуючая практыка праектавання, на жаль, пакуль што заста-

ецца нязменнай — сродкі на афармленне інтэр'ераў знаходзяцца толькі тады, калі будаўнічыя работы завершаны. Менавіта тады інтэр'ераддаецца на водкуп мастакам, якія імкнуцца напоўніць яго дэкаратыўнымі элементамі. Вынікам даволі часта, нават пры наяўнасці мноства цудоўных твораў, становіцца прастора, якую можна вызначыць не як мастацкую, а толькі як «багатую».

Працэс станкавізацыі закрануў не толькі выставачныя творы: у інтэр'ерах бібліятэкі мы бачым і габелены-карціны, і «керамажывапіс». Жывапісная кераміка В.Грыгарышынай знаходзіць сваё месца ў агульнай сістэме, не парушаючы цэласнасці архітэктурнага асяроддзя. Керамапластыка прадстаўлена дэкаратыўнай кампазіцыяй Т.Кіршыной «Стварэнне», дзе ўдала спалучаны архітэктурна-тэктанічныя і пластычныя сродкі. Умоўнасць дэкаратыўнай мовы дазваляе мастацкі паглыбіцца ў інтэлектуальна-асацыятыўную сферу, зазірнуць у нязвыклы аспект рэальнасці без натуралістычнай выяўленчасці. Станковы самакаштоўны характар набываюць і габелены. Нездарма яны

[ДЭКАРАТЫўНА-ПРЫКЛАДНОЕ МАСТАЦТВА]

прадстаўлены ў адным шэрагу з творамі жывапісу. Як вядома, калісьці не існавала падзелу на габелен «заказны» і «выставачны». З часоў Сярэднявечча ён цесна звязаны з архітэктурай і разглядаўся як самастойны твор. З XVII—XVIII стст. габелен усё больш набліжаецца да жывапісу: абзаводзіцца рамай і ў рэшце рэшт цераўтвараецца ў тэкстыльную карціну. У нашы дні габелен набывае новую пластычную мову, арыгінальную палітру, манументальны або дэкаратыўны змест, суаднесенаць з інтэр'ерам.

Беларускі габелен традыцыйны ў сваёй аснове, яму неўласцівы прасторавыя гульні, ілюзіі, нечаканыя «прарывы ў трэцяе вымярэнне». Габелен патрабуе сур'ёзнай кампазіцыйнай прапрацоўкі. Гэты жапр — не дэмакратычны, ён дарагі і прадстаўнічы. Габелены ўпрыгожваюць палаты, пасольствы, міністэрствы, капцэртныя залы,

ны характар габеленаў працуе таксама аднолькаваць памераў і абрамлення, што ў сукупнасці трансфармуе творы манументальнага мастацтва ў станковыя. У агульным радзе з творамі жывапісу габелены ніколі не праіграюць, хоць можна заўважыць, што зрэдку буйныя характары твор «распадаецца» на фрагменты. У творах Л.Петруль, Н.Сухаверхавай, Г.Лукіной, В.Крывапэзэвай, Л.Густавай ёсць трывалая сувязь з традыцыйна-народнай творчасцю, там прысутнічае светаадчуванне народнага мастацтва. У іх не так шмат эксперыментальнасці, больш сур'ёзнасці і строгасці. Прыгажосць і дэкаратыўнасць удала суіснуюць з тэматычнай змястоўнасцю. У мастацтве немагчыма існаваць, арыенту-

сканцэнтраваны на вырашэнні абранай ім тэмы: гістарычнай у Н.Сухаверхавай («Рагнеда і Ізяслаў»), літаратурнай у Г.Лукіной (габеленавая інтэрпрэтацыя «Паўлінкі» Я.Купалы), фальклорнай у Л.Густавай («Іуканне вясны»).

Габелены ў Нацыянальнай бібліятэцы — не столькі «імправіза-

В.Пазняк. Вясна. Класічны паяны вітраж. 2006.

В.Лагоўскі. Кветкі родным прасторам. Размалёваныя вітраж для кавярні Нацыянальнай бібліятэкі. Фрагмент. Шкло. 2006.

Г.Лукіна. Па матывах твора Я.Купалы «Паўлінка». Класічнае шпалернае ткацтва. 2006.

іншыя аб'екты, якія павінны быць эталоннымі ў мастацкіх адносінах. І для іх неабходны самакаштоўныя творы, а не проста тывя, што «ўпісваюцца ў інтэр'ер». Ці выканана гэтая праграма-мінімум у такім важным архітэктурным аб'екце нашай краіны, як Нацыянальная бібліятэка?

У творах для Нацыянальнай бібліятэкі ёсць імкненне да маштабнасці, якое ўласціва твораў манументальнага мастацтва, але размяшчэнне ў адным шэрагу з твораў станковага жывапісу надае ім камерны характар. На карцін-

ючыся толькі на свае ўласныя работы або творчасць калег, патрэбна ўмець вытрымаць параўнанне з сусветным досведам, гісторыяй і сучаснасцю.

Мастакі не імкнуцца да ілюзорнага, аб'ёмна-прасторавага вырашэння кампазіцыі. Падкрэсліваецца яе ўмоўна-плоскасць, дэкаратыўны характар. Выява не адрываецца ад фону, не выпадае з яго. Неабходна адзначыць, што габелены не даюць важкіх падстаў для магчымасці аналізу іх з боку незвычайных кампазіцыйных хадоў або незвычайных фармальных пошукаў. Пошукі кожнага мастака

цыі на тэму» (дзе змест даволі часта так глыбока схаваны пад вонкавымі эфектамі, што не заўсёды да яго можна дакапацца), прадстаўленыя кампазіцыі — гэта свайго кшталту сузіральныя фантазіі іх аўтараў. Усё быццам бы растварылася ў створаным на палатне габелена свеце, падпарадкавалася выяўленню музычнасці і знітаванасці ўсіх яго элементаў.

Выяўленчая мова габеленаў не загрувашчана складанымі вобразнымі асацыяцыямі, сімволікай, метафарамамі. Габеленшчыцы захоўваюць баланс паміж сюжэтнай выяўленчасцю

Г.Криваблоцкая. Мелодии зимы. Классичнае шпалернае ткацтва. 2006.

і абстрактнай дэкаратыўнасцю. Для нашых мастакоў габелена паогул характэрна прыхільнасць да змястоўнага боку твораў. Выяўленчасць большасці габеленаў абумовіла зварот іх твораў пераважна да тэхнікі гладкага ткацтва, што дазваляе дасягнуць дакладнасці і выразнасці ўсіх элементаў кампазіцыі.

Індывідуалізацыя ўспрымання не толькі сучаснасці, але і культурна-гістарычнай спадчыны дае шырокія магчымасці для свабоднага палёту фантазіі, сумяшчэння розных планаў, часавых і прасторавых пластоў у габеленах. Выяўленчыя кампаненты аб'яднаны агульным характарам кожнай кампазіцыі: дэкаратыўныя і жывапісныя

В.Грыдзіна. Спартыўнае свята ў Раўбічах. Классичнае шпалернае ткацтва. 2006.

элементы ўзаемна дапаўняюць адзін аднаго. Характар пластыкі і сувымернасць усіх выяўленчых кампанентаў мастацкага вырашэння дазваляюць ім лёгка ўключыцца ў агульны ансамбль і не згубіцца сярод твораў жывапісу. Але ўсё ж зазначым, што не заўсёды ўдала захоўваецца баланс паміж выяўленчымі і дэкаратыўнымі сродкамі выражэння. Празмернасць колеравай насычанасці ў пагоні за мажорным гучаннем каларыту крыху «рэжа вока» і не адпавядае задачам «габелена-карціны».

Тонкія карункі гнуткіх ліній ствараюць свет ясны, просты і гарманічны ў вітражах В.Лагоўскага («Кветкі родным прасторам», «Кветка радзімы — васілёк», «Квітнеючая яблыня»). Усё ахутана задуменай цішынёй, напоўнена лірычным настроем у вітражах

Л.Петруль. Тайны пушчы. Классичнае шпалернае ткацтва. 2006.

Т.Кіршына. Дэкаратыўная кампазіцыя «Стварэнне». Фарфор, адліўка, глазуры, роспіс паглазурнымі фарбамі. 2006.

В.Пазняка «Восень», «Зіма» на тэму пораў года. Звездзеныя да простых рытмаў кампазіцыі ствараюць агульны пластычны арганізм, удала кладуцца на плошчу вітражоў і не ўваходзяць у супярэчнасць з іх спецыфічнай прасторай.

Творы дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва ў Нацыянальнай бібліятэцы пешматлікія, але прыйшліся, як кажуць, да месца. У большасці яны не ствараліся для канкрэтнага інтэр'ера, як павінна было б быць, а падбіраліся з ужо гатовага, створанага раней. Але нават у гэтым выпадку работы мастакоў — своеасаблівая мара аб прыгожым і гарманічным. За дэкаратыўным вобразам паўстае даўняя мастацкая традыцыя і шчырая вера ў магію эмоцый. Нязгасная рамантычнасць з пэўнай доляй мастацкай мадыфікацыі нашага часу. Нетаропкае пранікненне ў прадмет выяўлення, адчуванне рытмаў эпохі, цякучасці часу. Зямля, вада, птушкі, кветкі, рэкі, людзі, гісторыя, норавы і павер'і ў сваёй сукупнасці і складаюць свет вобразаў мастакоў. Мноства жыццёвых назіранняў рассыпана ў іх дэкаратыўных кампазіцыях, чалавечных і простых па форме, блізкіх па сваім гуманістычным змесце. Шматлікія выяўленчыя кампаненты, складваючыся ў адзінае цэлае, робяць агульны вобраз паўнакроўным, пазбаўленым спрошчанасці і банальнай дыдактыкі.